

Pukovnici

Milan GOLUBOVIĆ i

Dušan POKRAJČIĆ

POVODOM ČLANKA »NEKI TEORIJSKI PROBLEMI VOĐENJA OPERACIJA U NAŠIM USLOVIMA«

U Vojnom delu 4/1975. godine, objavljen je članak pukovnika Ljubomira Blagojevića »Neki teorijski problemi vođenja operacija u našim uslovima«, koji je povod za ovaj osvrt.

Pukovnik Blagojević je u svom članku pokrenuo mnoštvo interesantnih pitanja i problema, koji se ne odnose samo na vođenje operacija, već i na druga pitanja koja zaslužuju pažnju i traže odgovor. Zbog toga podržavamo njegovu inicijativu i pozdravljamo svaki pokušaj teorijskog oblikovanja operacija koje bi u eventualnom ratu izvodile naše oružane snage.

Međutim, u obradi pojedinih pitanja autor se očigledno nije držao okvira najavljenog naslovom članka, jer se upustio u razmatranje širih pitanja i problema koji se ne odnose samo na vođenje operacija. Sem toga, u članku su se »provukla« neka pitanja i stavovi autora koja mogu — po našem mišljenju — uneti zabunu, izvesne nejasnoće i, moglo bi se reći, različita tumačenja izvesnih pitanja, što ne bi trebalo i smelo biti. Nejasnoće su potencirane i upotrebom nekih, za vojnu terminologiju, neuobičajenih formulacija (»skladnost operativno-taktičkih postupaka«, »odstupne operacije«, »rezultanta sudara i bojeva« i slično).

I dalje, nemoguće je u jednom stavu članka pisati i polemisati o nekim pitanjima i problemima naše odbrambene i napadne operacije u zahvatu fronta i na privremeno zaposednutoj teritoriji, kao što to čini pukovnik Blagojević, a da to čitaoca ne dovede u zabunu i stvori mogućnost izvlačenja pogrešnih zaključaka o nekim pitanjima o kojima autor iznosi svoje poglede i stavove.

Kad pišemo i polemishemo o osnovnim karakteristikama naših operacija, onda prvenstveno moramo istaći i obraditi ona svojstva operacija koja su tipična i važeća za većinu uslova u kojima se one mogu organizovati i izvoditi na našem tlu.

Dobija se utisak da autor članka iz najteže vrste agresije — agresije sa radikalnim ciljem (koja se takođe mora imati u vidu, ali ne kao tipičan slučaj) — izvlači pravilo koje treba da važi za većinu operacija. »Težište operacija će se često prenositi sa snaga koje dejstvuju u zahvatu fronta na snage u pozadini agresora ili u vlastitoj pozadini i obrnuto« (str. 83, stav 2); »U celini uzev, operacije bi se izvodile veoma elastično« (str. 84, stav 1) — zar i u lokalnoj agresiji pri frontalnom obliku oružane borbe? Takav prilaz ovom problemu, očigledno, nije na mestu. Ono što je tipično za pojedinačno, ne bi trebalo da bude važeće i za opšte.

Valjanost pojedinih principa operacije izvedenih iz tipične situacije ne može biti uvek opštevažeće, univerzalno pravilo za sve operacije i uslove u kojima se one mogu organizovati i izvoditi. Naime, svaka vrsta agresije ima svoje posebne karakteristike i, zavisno od toga, operacije koje se izvode u određenoj vrsti agresije imaju neka svoja obeležja koja neće biti primenljiva za operacije koje se organizuju i izvode u drugoj vrsti agresije. Otuda i zaključak da, pored opštih principa važećih za sve operacije, moraju postojati i osobeni principi koji će na adekvatan način odražavati specifičnosti organizovanja i izvođenja operacije u drugim — izmenjenim uslovima. To znači da postoji potreba da se za svaku vrstu agresije, zavisno od cilja i težine ratnog slučaja, razradi teorija operacije koja će na originalan način sadržavati osnovne principe po kojima će se ona pripremati i izvoditi. Rasprava i polemika o tim problemima operacije može dati mnogo više koristi, nego apstraktno i verbalno ponavljanje već poznatih i usvojenih konceptijskih stavova.

Nemoguće je, takođe, izvlačiti svrsishodne, korisne i primenjive, zaključke za operacije koje se organizuju i izvode u različitim vrstama agresije pod opštim pojmom »naše operacije«, bez bliže oznake na koju vrstu operacija se to odnosi i o kome se ratnom slučaju radi, jer to očigledno nije bez značaja. Šta više, u jednoj agresiji mogu postojati znatne razlike u operacijama početnog perioda rata od onih koje će se izvoditi u kasnijem periodu bilo da se izvode u frontalnom ili kombinovanom obliku oružane borbe. Znači, trebalo bi ponaosob razmatrati operacije bar u dva slučaja u zahvatu fronta (u uslovima kombinovanog, odnosno pretežno frontalnog oblika oružane borbe) i na privremeno zasednutoj teritoriji.

Ovom prilikom ukazali bismo i na neka druga pitanja u kojima se razlikujemo od pogleda i mišljenja druga Blagojevića. Odmah da istaknemo da nam nije namera da odgovaramo na pokrenuta sporna pitanja, već da skrenemo pažnju čitalaca na te probleme i iznesemo svoje mišljenje koje je takođe za polemiku.

Na početku članka autor ističe: »...naša strategija oružane borbe računa i sa izvođenjem operacija...«, iz čega se može shvatiti — da su operacije drugostepena kategorija (oblik) borbenih dejstava za realizovanje strategijskih ciljeva oružane borbe. Istina, operacije nisu jedino sredstvo, ali ostaje činjenica da su one, kao najviša kategorija (oblik) borbenih dejstava u našim uslovima, najvažnije sredstvo strategije za postizanje ciljeva oružane borbe u svim oblicima rata. Pored operacija, naša strategija u određenim situacijama može realizovati ciljeve oružane borbe i drugim oblicima (kategorijama) borbenih dejstava, kao što su masovne borbe i bojevi raznovrsnih jedinica.

Međutim, od izuzetaka koji važe za pojedine situacije, u kojima masovne borbe i odvojeni bojevi mogu postizati strategijske ciljeve oružane borbe — ne bi trebalo praviti opštevažeće pravilo. Mislimo da ovde moramo biti čak i kategorični u tvrdnji — da će operacije biti najvažnije sredstvo naše strategije za postizanje ciljeva oružane borbe u svim, pa i u najtežim oblicima rata, u kome se mogu naći naše oružane snage. To opet ne znači da izvan operacija neće biti borbenih dejstava, koja će na određen način doprinositi postizanju opštih strategijskih ciljeva oružane borbe. Do ovoga će dolaziti zbog specifičnog oblika našeg rata, velikog broja i vrste jedinica i njihovog rasporeda na privremeno zaposednutoj teritoriji. Međutim, neke specifičnosti u oružanoj borbi, koje pretpostavlja naša KONO, ne dovode u pitanje operaciju kao najviši oblik njenog ispoljavanja.

Ne bi se mogla prihvatiti ni tvrdnja da »njene okvire (autor misli na operaciju) je čak i teorijski veoma teško preciznije odrediti...« (str. 79, stav 2) tim pre što se za svaku operaciju, bez obzira u kakvim se uslovima i prostoru izvodi, moraju odrediti precizni ciljevi, snage i sredstva koje će je izvoditi, prostorne dimenzije, vremensko trajanje i komandu koja će objediniti dejstva svih učesnika u jedinstvenu plansku celinu. Imajući u vidu navedene elemente, ne bi trebalo biti nikakvih dilema oko toga u kakvim će se (operativnim ili strategijskim) okvirima planirati i izvoditi pojedina operacija.

Sve savremene operacije, pa prema tome i naša, imaju neka zajednička svojstva koja su uslovljena razvojem borbene tehnike, elektronike i drugih tehničkih i tehnoloških dostignuća (učesće mase

žive sile i najsavremenijih borbenih sredstava, neprekidnost dejstava, ešeloniranje snaga, brzina dejstva, ogromni gubici u živoj sili i tehnici itd.). To su zakonitosti razvitka vojne nauke, nastale kao rezultat dostignuća u razvoju tehnike i saznanja kakav uticaj ta dostignuća mogu ispoljiti na borbena dejstva u savremenim uslovima. Otuda njihovo sagledavanje i usvajanje kod operacija u zahvatu fronta u uslovima pretežno frontalnog oblika oružane borbe — nije nikakav šablon niti vodi »tipiziranim operacijama«.

Operacije će u našim uslovima imati intervidovski karakter. Njih će izvoditi KoV, koja je osnovna (glavna) snaga JNA uz sadejstvo avijacije, a u pojedinim slučajevima i RM, odnosno snage TO na privremeno zaposednutoj teritoriji u određenim periodima rata i vrstama agresije. Dejstva jedinica TO na privremeno zaposednutoj teritoriji su inače stalno dejstvujući faktor, koji, zavisno od uslova, može imati veći ili manji uticaj na brže realizovanje ciljeva operacije ili pojedinih etapa operacije.

Ne slažemo se sa postavkom autora da »Glavni nosilac dejstava i zadataka u operaciji bile bi snage KoV i jedinice TO podržane avijacijom, ...« (str. 82, stav 3) jer nosilac dejstava u operaciji mogu biti snage KoV ili TO, a ne i jedne i druge. Ili, kako kaže dalje, »a na pomorskom vojištu — jedinice RM, TO i KoV« (isto), umesto da jedinice RM, recimo, budu nosilac dejstva, a da im sadejstvuju snage TO i jedinice KoV, odnosno obrnuto, jer sve snage ne mogu u jednoj operaciji biti *glavni nosioci dejstva*. Zbog toga naše operacije, bez obzira na izvesne sličnosti s operacijama kakve zamišlja savremena vojna misao uopšte, s obzirom na naše uslove, strukturi oružanih snaga i dr., ne mogu biti izvođene po nikakvim shemama. To znači da će se naše operacije izvoditi na nov, nama svojstven i našim uslovima saobražen način.

O našoj operaciji je vrlo teško pisati ako se bliže ne odredi o kojoj vrsti operacije se radi (napadnoj, odbrambenoj ili nekoj drugoj) i zaključiti — da je njena osnovna orijentacija, smisao i sadržaj, pored ostalog, »u nametanju naših uslova vođenja borbe...« Treba, međutim, odmah primetiti da sadržaj naše operacije čine raznovrsne borbe, bojevi i druge borbene radnje koje se izvode na širokom prostoru i koji su povezane jedinstvenim ciljem i planom izvođenja u organizovanu plansku celinu, a ne »da nametnu uslove vođenja borbe«. Kada se upotrebljavaju N b/s, onda se u sadržaj operacije uključuju i nuklearni udari. Pri tome ne mislimo samo na borbe i bojeve koje izvode snage KoV, već i na druge snage ako su uključene u izvođenje operacije (delovi RV i PVO, odnosno RM). To, upravo, i čini operacije planski organizovanim celinama. Prema

tome, u operacijama koje bi izvodile naše oružane snage možemo i moramo nametnuti agresoru takve oblike borbenih dejstava i načine borbe koji nam najviše odgovaraju (bez šablona i striktno fiksnih normi) i obezbeđuju optimalne rezultate u operaciji, odnosno stvaraju uslove za postepeno preotimanje inicijative.

Pogrešno je, takođe, poistovećivati način dejstva sa sadržajem operacije, kao što bi se to moglo zaključiti iz nekih delova teksta Lj. Blagojevića. Naime, zasede ne mogu biti poseban sadržaj operacije, jer se po karakteru i razmerama objektivno uklapaju u njene organizacione oblike, ne izlaze van okvira borbe, odnosno boja, tj. ovih sadržaja operacije. Zaseda je način realizacije pojedinih vidova borbenih dejstava (odbrane, napada).

Po našem mišljenju, ne postoji nikakva »klasična shema izvođenja odbrambenih operacija, koja se zasniva na principu uzastopnog povlačenja i zaprečavanja...« (str. 80, stav 2), jer se najmanje vođenjem takve operacije može slomiti i zaustaviti napad, uz nanošenje većih gubitaka snagama agresora, što je, u krajnjem, cilj svake odbrambene operacije. Naše odbrambene operacije, zavisno od vrste agresije, biće organizovane i u ratu vođene od granice, uporno, aktivno i žilavo, po pravcima i objektima, uz primenu masovnog zaprečavanja i raznih oblika organizovanog i planskog otpora ne samo oružanih snaga, već svih struktura ONO. U lokalnoj agresiji s ograničenim ciljem stepen upornosti mora biti tako izražen da se eliminiše svaka mogućnost dubljeg prodora agresora. Preovladavaće frontalni oblik oružane borbe i naše operacije u zahvatu fronta se neće mnogo razlikovati od klasičnih sem učešća snaga TO i drugih struktura ONO.

U toku izvođenja odbrambene operacije naše snage će dejstvima u zahvatu fronta i privremeno zaposednutoj teritoriji lomiti napadnu moć agresora, nanositi mu gubitke u živoj sili i tehnici, narušavati njegov borbeni poredak i slabiti napadnu moć. Istovremeno, manevrom u bočne strane i unazad težiće da se postave u što povoljniji operativni položaj za narednu — najčešće napadnu operaciju. Radi toga će najčešće biti nužno da se, pored snaga koje su do tada učestvovalе u borbi, dovedu sveže snage iz dubine kako bi se na izabranom pravcu i u predviđenom vremenu obezbedio povoljan odnos snaga, bar na pravcu glavnog udara.

Slažemo se s autorovim stavom da »...prodori napadača u dubinu odbrambene zone ni u kom slučaju ne mogu da znače završetak operacije...« (str. 84. stav 2), ali ne i sa postavkom: »Jedinice se ne smiju plašiti okruženja« (isto). Borba u okruženju predstavlja najsloženiji oblik borbenih dejstava. To je izraz krajnje nužde i pretpo-

stavka teških iskušenja i velikih gubitaka. Zbog toga je treba izbegavati kad god je moguće. Jasno je da opasnost od okruženja ne sme dati povod jedinici da bez odobrenja napusti položaj i ne izvrši zadatak, ali je nužno preduzeti sve moguće mere da jedinica ne dođe u okruženje.

Pišući o grupisanju snaga i težištu u odbrambenim operacijama, Lj. Blagojević, između ostalog, kaže: »Njih može biti više (reč je o težištu odbrane u operaciji, prim. M. G. i D. P.) i neće ih karakterisati sasređivanje jačih snaga na malom prostoru, jer bi takvo rešenje predstavljalo izvestan rizik u uslovima prevlasti agresora u vazduhu i zbog moguće upotrebe nuklearnih borbenih sredstava« (str. 81, stav 1). Reč je, dakle, o više težišta u operaciji. Po našem mišljenju, u jednoj operaciji operativnog, odnosno strategijskog nivoa, ne može biti više operativnih, odnosno strategijskih težišta. Poznato je, naime, da se svuda i na svim pravcima ne može biti podjednako jak i snažan. Za to, uostalom, nema ni potrebe, odnosno opravdanja, jer svi pravci i objekti u operacijskoj zoni nemaju, niti mogu imati, isti značaj. To je čak i sa stanovišta raspoloživih snaga nemoguće obezbediti. Ravnomerno grupisanje snaga po prostoru odavno je odbacila vojna praksa. Međutim, tamo gde se traži rešenje, gde se želi postići uspeh, mora se izraziti težište dejstva. To pravilo važi za sve operacije i sve uslove u kojima se one mogu organizovati i izvoditi. Tu podrazumevamo grupisanje snaga na frontu, na privremeno zaposednutoj teritoriji, planiranje vatre, manevra snaga i dr.

U odbrambenim operacijama težište nazivamo »težište odbrane«, a u napadnim »težište napada« koje se realizuje nanošenjem glavnog udara na izabranom pravcu snaga na frontu, pozadi fronta, na privremeno zaposednutoj teritoriji i u pozadini agresora. To je, u stvari, sinteza pravca glavnog udara kao geografsko-operativne kategorije odgovarajućih prostornih okvira i glavnih snaga kao materijalnog faktora koje napadaju na tom pravcu ili ga brane.

Prema tome, ne slažemo se s postavkom autora — da u odbrambenoj operaciji ne može biti više težišta. Treba imati u vidu da se težište dejstva ispoljava *grupisanjem glavnih snaga* (bez obzira da li se te snage postavljaju odmah ili naknadno odgovarajućim manevrom dovode na težište odbrane); *sasređivanjem vatre* (uključujući sve vrste vatri); *načinom dejstva i inženjerijskim uređenjem zemljišta*. Gledano s tog stanovišta, u jednoj operaciji može biti samo jedno težište dejstva na kome se angažuju glavne snage, sasređuje masa vatre, koje se u inženjerijskom smislu (fortifikacijskom uređenju i zaprečavanju) najpotpunije priprema i u toku izvođenja operacije najupornije brani.

U napadnim operacijama naših oružanih snaga, posebno JNA, težište mora biti jasno izraženo i glavna snaga će izvoditi napadna dejstva sa fronta i iz pozadine, dok pomoćne snage iz sastava JNA i TO i u ovom slučaju mogu da se brane ili napadaju na jednom od mogućih pravaca napada (na primer, obezbeđenje bokova, održavanje važnijih prevoja ili mostobrana i sl.), ili da vode borbu u okruženju, recimo u nekom naseljenom mestu, gde su odsečene ili zadržane u toku izvođenja odbrambene operacije. Međutim, u napadnim operacijama koje se izvode na privremeno zaposednutoj teritoriji može eventualno biti čak i obrnut slučaj, tj. da veći deo snaga vrši obezbeđenje (odbranom, zasedama i sl.), a manje snage da izvode napadna dejstva, odnosno da težište u operaciji nije potpuno jasno izraženo. Znači, po našem mišljenju, težište napada može biti na snagama u zahvatu fronta (JNA), ili na snagama na privremeno zaposednutoj teritoriji (TO).

Prilikom procene situacije i određivanja cilja dejstva koji se želi realizovati u konkretnoj operaciji, a imajući u vidu verovatnu upotrebu i način dejstva snaga agresora, komandant jedinice grupiše odgovarajuću vrstu i količinu snaga na težištu dejstva i na druge pravce shodno njihovom značaju, koje će obezbediti postizanje planiranog cilja operacije. Uvek se vodi računa da se snage i sredstva racionalno rasporede i svrsishodno upotrebe. Znači, radi se o planskoj upotrebi snaga, koja isključuje ili treba da isključi svaku mogućnost neplanskog ili prekomernog nagomilavanja snaga na malom prostoru, ne samo na težištu dejstva, već i na drugim pravcima u okviru operacijske prostorije. Određivanje vrste i količine snaga za težište dejstva (težište odbrane ili napada) ne može biti stvar slučajnosti, pogađanja ili proizvoljnosti. To treba, pre svega, da bude rezultat svestrano prostudiranih elemenata situacije, koji su opredeljujući za svako konkretno grupisanje i ispoljavanje težišta odbrane, odnosno napada. Koliko će i kakvih snaga biti upotrebljeno i u kojim operacijama za težište dejstva i u kojim periodima izvođenja operacije, zavisiće od konkretne operativno-strategijske situacije, raspoloživih snaga, cilja koji se želi postići itd. U svakoj situaciji to će biti drugačije izraženo.

Grupisanje i raščlanjavanje snaga po frontu i dubini mora imati razumnu granicu. To posebno važi za taktičke jedinice, koje neposrednom borbom odbrani daju potrebnu stabilnost i čvrstinu, odnosno napadu silinu udara. Međutim, potreba izvršenja zadatka zahteva grupisanje snaga, bez obzira na opasnosti i rizike kojima se jedinice izlažu u slučaju upotrebe u prvom redu N b/s, odnosno drugih oruđa koja upotrebljena u masi daju gotovo isti učinak.

Istina, težište dejstva neće biti istovetno izražavano i ispoljeno u slučajevima kada se upotrebljavaju samo klasična, odnosno nuklearna borbena sredstva. Polazeći od navedenog, ne bismo se mogli složiti sa mišljenjem autora u pogledu težišta, a posebno s konstatacijom: »To ne bi trebalo da budu veći i respektivniji sastavi, utoliko pre što će se snaga udara često zasnivati na drugim elementima: iznenađenju, manevru, teško prolaznom zemljištu, maskiranju i sl.« (str. 85, stav 2).

To je, pored nepreciznosti, dosta smela tvrdnja. Naime, u savremenim uslovima vođenja oružane borbe nije lako, a posebno nije lako u svakoj ili većini operacija, postići iznenađenje. Faktori na kojima će se »... često zasnivati snaga udara...«, po našem mišljenju, ne mogu biti, bar za većinu operacija, kompenzacija da se na težištu dejstva ne angažuju najjače snage grupacije koja izvodi operaciju. S ovim ne tvrdimo da je brojna nadmoćnost isključivo merilo odnosa snaga, posebno ne za sve situacije i sve uslove. Otuda, pomanjkanje nekih snaga (na primer — avijacije) ili nepovoljan odnos snaga — ponekada, ali ne uvek i ne često —, možemo kompenzirati postizanjem iznenađenja, primenom originalnih metoda dejstva, ratnim lukavstvom itd.

Međutim, to ne može biti pravilo. Pravilo je da se glavnina snaga angažuje na težištu dejstva — pravcu glavnog udara, odnosno težištu odbrane. Nema sumnje da će se radi slamanja napada ili otpora neprijatelja i u operativnim razmerama morati izvoditi i odlučnije grupisanje snaga na važnijim pravcima u okviru operacijske zone. Sigurno je da uvek neće biti moguće snagu udara zasnivati na noćnim dejstvima, infiltraciji, iznenađenju i teško prolaznom zemljištu (jer se operacije neće i ne mogu izvoditi samo na zemljištu koje nama odgovara), i tako izvršiti zadatak i postići cilj operacije. Činjenica je, međutim, da takva dejstva mogu znatno olakšati izvršenje zadatka, razvući i oslabiti neprijatelja i znatno doprineti da se zadatak izvrši sa manje gubitaka i za kraće vreme.

U organizovanju i izvođenju operacija postoje određene zakonitosti i principi koji su nezavisni od volje pojedinaca i koji se ne mogu prenebregavati i zaobilaziti.

Ako se slažemo da se težište dejstva u operacijama organizuje po pravcima i ispoljava grupisanjem snaga, sasređivanjem vatre, načinom dejstva i fortifikacijskim uređenjem zemljišta, a imajući u vidu evidentnu nadmoćnost koju će agresor imati u nekim vrstama borbene tehnike, prvenstveno oklopnim i VD jedinicama, avijaciji i nuklearnim borbenim sredstvima — onda se opravdano postavlja pitanje — da li se, kao što to tvrdi pukovnik Lj. Blagojević, težište

dejstva u operacijama može »češće premeštati«? (str. 83, stav 1). Po našem mišljenju, »češće premeštanje« je očigledno nemoguće. Kad ovo kažemo imamo u vidu sve elemente koji opredeljuju težište dejstva u operaciji (bilo da je reč o odbrambenoj ili napadnoj) i da promena takvog težišta povlači za sobom mnoštvo radnji i postupaka: pregrupisavanje većih snaga; izmene u planu dovodenja i upotrebe svežih snaga; preorijentaciju udara jedinica sa privremeno zaposednute teritorije; novu organizaciju sadejstva (nemalog broja jedinica) između snaga JNA, TO i vidova u okviru JNA, s jedne strane, i organizaciju sadejstva između elemenata borbenog poretka, s druge strane; preplaniranje vatrene podrške; izmene u pozadinskom obezbeđenju jedinica (dotur i evakuacija) i dr. Očito je da prenošenje težišta dejstva zahteva veoma obiman posao svih jedinica i komandi. Zbog toga, a imajući u vidu rizik kojem se izlažu jedinice, smatramo neodrživim »da će se težište dejstva u operacijama češće premeštati«. Navedene teškoće prate i plansko prenošenje težišta dejstva.

Međutim, kod planskog prenošenja dejstva, iz razumljivih razloga, teškoće su mnogo manje, budući da se i izvode prema utvrđenom redu i postupku čije osnove sadrži i početna zamisao izvođenja operacije. Ipak, bez obzira na tehničku opremljenost grupacije koja izvodi operaciju, manevar — radi prenošenja težišta dejstava — imaće znatnih teškoća zbog dejstva avijacije i drugih savremenih sredstava sračunatih na ometanje pokreta. Na kraju, prenošenje težišta povlači za sobom i gubitak dragocenog vremena koje, ponekada, može imati odlučujući uticaj na dejstva u pojedinoj etapi operacije.

Posebno je teško menjati težište dejstava u uslovima kada je agresor nadmoćniji u avijaciji. Zbog toga čvrsto stojimo na stanovištu — da se težište dejstava u našim operacijama neće »često premeštati«. Međutim, ovim ne tvrdimo da do promene težišta dejstva u operacijama neće ili ne može dolaziti. Do prenošenja težišta dejstva će dolaziti kada je, i pored preduzetih mera, nemoguće izvršiti planirani zadatak i postići planirani cilj operacija; kada jedinice trpe veće gubitke ili kada se tok dejstava kreće onim smerom kako to organizator i planer operacije nije predvideo ni želeo.

Težište dejstva u operaciji, zavisno od situacije i drugih okolnosti o kojima je bilo reči, može se prenositi samo sa jednog pravca na drugi (po frontu), a pomerati po uzdužnoj osi unapred odabranog pravca (taj izraz nije ustaljen i uzet je uslovno). Tako će težište dejstva po stepenu razgaranja borbenih dejstava najpre biti na snagama prvog borbenog ešelona i položajima koje on poseda i brani; zatim, drugog borbenog ešelona i položajima po dubini; onda, recimo,

na snagama koje se nađu na privremeno zaposednutoj teritoriji. Pod tim mi ne podrazumevamo prenošenje težišta. To je, u stvari, pomeranje intenziteta i promena nosioca borbenih dejstava u određenim periodima izvođenja operacije, odnosno pojedinim celinama operacijske prostorijske, ali u okviru utvrđenog težišta dejstva u operaciji.

Ukoliko jedna grupacija izvodi strategijsku operaciju na jednom vojištu, u kombinovanom obliku oružane borbe, težište dejstva u prvoj i drugoj etapi može biti na snagama u zahvatu fronta, a kasnije, kada se pomere dejstva u dubinu teritorije, težište dejstava može da bude na snagama koje su se našle (planskim ostavljanjem, odnosno pravovremenim zabacivanjem) na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Ne slažemo se ni sa postavkama autora da se u okviru grupisanja snaga vrši prethodno nekakva »globalna podela« na jedinice u zahvatu fronta, vlastitoj pozadini i pozadini agresora, da se u tim okvirima stvaraju integrisani sastavi... i da se u njihovom sastavu, »po potrebi, mogu formirati i tipski (klasični) elementi borbenog poretka, kao što su POOd, prednji odredi, rezerve, zasede i drugi« (str. 82—83). Globalna podela je, međutim, izvršena ustrojstvom naših oružanih snaga (JNA i TO). Jasno je određena njihova namena i zadaci u ratu shodno vrstama agresije i pojedinim periodima rata, a i mogućim ambijentima dejstva.

Zbog toga, prvo, operativno-strategijski sastavi JNA, u operacijama u zahvatu fronta i u uslovima pretežno frontalnog oblika oružane borbe, najčešće će kao elemente borbenog poretka upravo imati: ešelone, rezerve, POOd, PGZ, snage za PDB, artiljerijske i raketne grupe i dr. To ne znači da će u svim operacijama biti formirani svi navedeni elementi borbenog poretka. Naprotiv, koji će elementi borbenog poretka biti formirani zavisi od mnoštva činilaca: raspoloživih snaga i sredstava, jačine i sastava snaga agresora, karakteristika zemljišta, zadatka grupacije, planiranog cilja operacije itd. Tu bi trebalo izbegavati svaki šablon. Snage TO koje se nađu u zahvatu fronta dejstvovaće po zadatku i planu komande koja organizuje i izvodi operaciju. Partizanske i teritorijalne jedinice na privremeno zaposednutoj teritoriji mogu biti upotrebljene da neposredno sadejstvuju snagama JNA koje izvedu operaciju i da čine elemenat njihovog borbenog poretka, a u kombinovanom obliku oružane borbe mogu izvoditi zasebnu operaciju pod neposrednom komandom republičkog ili pokrajinskog štaba TO na privremeno zaposednutoj teritoriji i time posredno sadejstvovati snagama na frontu, odnosno zajedničkim naporima realizovati cilj strategijske operacije.

Drugo, borbeni poredak snaga TO koje izvode operaciju na privremeno zaposednutoj teritoriji, po pravilu, nije i ne može biti kao i borbeni poredak operativno strategijskih grupacija JNA u zahvatu fronta. Operacije ovih snaga biće prvenstveno napadne, čak i kada se izvode za odbranu slobodne teritorije. Mogu biti sastavni deo strategijske operacije na bojištu u kombinovanom obliku oružane borbe, kada su manje samostalne ili da ove snage (TO) izvode samostalne operacije u partizanskom obliku oružane borbe. Borbeni poredak ovih snaga skoro redovno će imati: snage za udar, snage za obezbeđenje i rezervu. Pored toga, po potrebi, mogu imati i druge elemente: snage za ubacivanje (pri napadu na naseljeno mesto), snage za vatrenu podršku i sl.

Treće, aktivnost snaga većeg obima u našoj pozadini doći će do izražaja u toku izvođenja odbrambenih operacija u zahvatu fronta, tj. dok je agresor u napadu. Ovo zbog toga što je realno pretpostaviti da će agresor upotrebljavati VD operativnog ili strategijskog značaja onda kada je u ofanzivi. Za borbu protiv ovako krupnih (operativnih) VD, pored snaga TO na toj prostoriji mogu i najčešće biti upotrebljene snage JNA (snage za PDB kao elemenat borbenog poretka operativno-strategijske grupacije, drugi borbeni ešelon, rezerve i drugi elementi podrške), koje će u sastavu operacije voditi PDB težeći da snage VD što pre razbiju i unište. Kako je sasvim sigurno da će agresor u napadnim operacijama upotrebljavati operativne VD, tamo gde postoje mogućnosti i opravdanje za takav VD, organizacija PDB ne može biti epizodna pojava, već stalno prisutni faktor, zbog čega se javlja preka potreba da se u svim odbrambenim operacijama formira poseban elemenat borbenog poretka za vođenje PDB. Ovo zbog toga što će se vazdušni desant spuštati najčešće u situaciji kada je branilac utrošio ili angažovao svoj drugi ešelon — rezerve i neće biti u mogućnosti da se pored osnovnog zadatka angažuje istovremeno i na razbijanju i uništavanju krupnih VD snaga.

Ako agresor upotrebi jači VD — strategijskog značaja, onda delovi naših oružanih snaga (JNA i TO) na tom prostoru mogu izvoditi posebnu protivdesantnu operaciju, uglavnom po principu vođenja napadne operacije. Takva operacija u našoj pozadini može biti sastavni deo strategijske operacije. U svakom slučaju u PDB uzimaju učešće sve snage i drugi činioци na prostoru gde bude upotrebljen, s tim što će za VD taktičkog značaja, spuštenog van regiona — zona dejstva taktičko-združenih jedinica, snage TO biti najčešće nosioci protivdesantne borbe.

Svaka operacija, pored ostalog, mora se pripremati i izvoditi prema jedinstvenom planu, što je upravo i čini planskom organizovanom celinom u kojoj se svaki akter ponaša onako kako je to najcelishodnije za postizanje cilja operacije. Planom se predviđa angažovanje ne samo elemenata borbenog poretka, već i svih drugih činilaca društva (ONO), čiji doprinos opštem naporu za uspeh u operaciji nije mali. To znači da otpor branioca, ako se radi o odbrambenoj operaciji, neće samo zavisiti od uspešnog otpora snaga na frontu, već i od organizovanosti i vitalnosti celokupne društvene, političke i moralne baze u celini. »Naša operatika i taktika ne bi bile dobre kao teorija i još manje kao borbena praksa ako bi se bavile samo dejstvima oružanih snaga, bez uključivanja i uzimanja u obzir i svih drugih oblika oružanog i neoružanog otpora naroda«*

Kada već raspravljamo o operaciji kao organizovanoj planskoj celini, da podsetimo na to — da borbena dejstva u operaciji nisu stihijno raščlanjena na prostor i vreme. Vreme njenog trajanja predstavlja jedan od konstitutivnih elemenata operacije, bez koga ne bi mogla biti ono što u stvari jeste, tj. planski organizovana celina.

U pogledu pravilskog normiranja vremenske dužine trajanja naših operacija — slažemo se sa gledištem u onom delu članka gde se zalaže da treba »... isključiti mogućnost prethodnog fiksiranja bilo kakvih vremenskih normi« koje bi važile za svaku operaciju.

Međutim, ne slažemo se i sa njegovim stavom da će naše operacije »trajati ili znatno kraće ili znatno duže u odnosu na uobičajene normative (7—10 dana)« (str. 83, stav 3). Mislimo da ne može biti govora o tome da operacija može trajati »znatno kraće« ako se za osnovu uzme nekakva uobičajena norma od 7 do 10 dana. U svakom slučaju trajanje svake operacije mora biti tačno utvrđeno. U pogledu dužine trajanja operacije ne bi smelo biti nikakvog šablona (7—10 ili više dana). Koliko će vremena biti potrebno za realizovanje cilja neke operacije stvar je konkretne analize, a ne neke uobičajene norme, što ne bi trebalo biti predmet spora, posebno ne u sferi teorije, jer će se ono određivati za svaku operaciju konkretno i različito. To će zavisiti od mnoštva faktora koji mogu uticati na dužinu trajanja operacije. Svaka operacija će vremenski biti ograničena i nije svejedno da li će ona trajati kraće ili duže.

Zbog toga mislimo da nije na mestu ni postavka u članku koja se odnosi na određivanje cilja operacije. »Cilj operacije određivao bi se prema snagama agresora kojima se treba suprotstaviti, odnosno koje treba razbiti, ili bi bio određen vremenskim rokom i objektom

* Viktor Buban, *Doktrina pobjede*, str. 145.

na terenu«. U svakoj operaciji realizacija cilja mora biti vremenski određena. Prema tome, ako se ciljem operacije predviđa razbijanje grupacije snaga agresora ili ovlađivanje zemljišnim objektima, onda mora biti fiksirano vreme za realizaciju tog cilja. I sa stanovišta materijalnog obezbeđenja snaga koje izvede operaciju vreme ima vrlo značajnu ulogu, budući da za svaku operaciju treba obezbediti odgovarajuće količine materijalno-tehničkih sredstava, goriva i drugih borbenih potreba, čiji utrošak se planira shodno težini zadatka, intenzitetu dejstva i dužini trajanja operacije. Materijalno-tehnička i druga borbena sredstva za jednu operaciju nisu neiscrpna, pa se njihov dotur do potrošača po vremenu i prostoru tačno planira, a i njihov planski utrošak. Zbog toga, bez tačno utvrđenih vremenskih okvira operacije, ne bi se mogao odrediti ni planski karakter dejstava. Činjenica je, međutim, da je teško odrediti trajanje operacije tačno u jedan dan, pa se zbog toga i određuje realna tolerancija raspona vremena (na primer 7—9 dana). To opet ne znači da vreme trajanja operacije nije utvrđeno u planskim granicama, bez kojih ne bi bilo ni operacije kao planski organizovane celine.

U onom delu članka gde razmatra odbrambenu operaciju autor kaže da bi »... odbrambena operacija mogla imati sledeće etape izvođenja: etapu slamanja napadača i preotimanja inicijative; etapu naše izrazite inicijative; etapu odlučnih udara naših snaga, završnu etapu, (str. 84, stav 2). I do sada su operacije, radi lakšeg planiranja i postupnosti u realizaciji planiranih ciljeva, deljene na etape kao sastavne delove opšte celine. Svaka od etapa ima precizno utvrđene ciljeve, snage koje će je realizovati, te prostorne i vremenske okvire.

Međutim, smatramo da se podela kakvu je izvršio autor ne bi mogla prihvatiti. Ako je u pitanju operacija operativnog značaja u uslovima frontalnog oblika oružane borbe, onda bi se mogla uzeti, na primer, ovakva podela: etapa borbe snaga prvog borbenog ešelona; etapa borbe drugog borbenog ešelona — rezerve i borba sa VD neprijatelja; izvršenje armijskog protivudara ili etapa borbe snaga prvog borbenog ešelona i borba sa VD; etapa borbe drugog borbenog ešelona; izvršenje protivudara, i sl. Ovde svesno izostavljamo borbu u pojasu obezbeđenja — pretpolju. Mišljenja smo da operativno-strategijske grupacije ne bi trebalo da imaju pojas obezbeđenja — pretpolje. Ovo iz prostog razloga što ćemo u eventualnom ratu braniti uporno svaki pedalj naše zemlje od graničnog kamena, a samim tim gotovo da i nemamo prostora na našem ratištu koji bi se branio kao pretpolje na nivou operativno-strategijskih grupacija.

S druge strane, ne možemo razumeti kako autor razmatra u odbrambenoj operaciji »etapu naše izrazite inicijative« (da li bismo onda izvodili odbrambenu operaciju?); »etapu odlučnih udara naših snaga« (što se može shvatiti kao da smo prešli u napad!) i opet nekakvu »završnu etapu« (kao da se odbrambena operacija izvodi samo u prigraničnoj zoni i da smo već isterali agresora sa naše teritorije)! Uostalom, odmah u narednom pasusu autor konstatuje: »U postavljanju zahteva za ofanzivnim dejstvima treba, međutim, biti i realan, jer se odbrambene operacije ne mogu izvoditi, pretežno, ofanzivnim dejstvima. Ako bi to bilo izvodljivo, odbrambena operacija se ne bi ni organizovala«. Nesumnjivo, takva postavka je sasvim tačna.

I na kraju, bez obzira što pozdravljamo svaki napor koji doprinosi teoriji i praksi vođenja operacija, ipak se ne slažemo s »inovacijama« koje suštinski, sem možda izmene naziva, ne menjaju ranije pojmovanje stvari i ne doprinose boljem razumevanju nekih problema savremene operacije.